

КОТВИТЕ НА ФИСКАЛНАТА СТАБИЛНОСТ: „(БЕЗ)АЛТЕРНАТИВЕН БЮДЖЕТ НА ИПИ ЗА 2023“

През 2004 г. Институтът за пазарна икономика (ИПИ) представи първия си „Алтернативен бюджет“, като оттогава вече 18 години предлагаме бюджетна рамка с ниски данъци и по-ефективни разходи, смели реформи и по-малка намеса на държавата.

България ще започне новата 2023 година без пакет бюджетни закони, представени от редовно правителство и приети с парламентарно мнозинство. През октомври Министерството на финансите представи макроикономическа прогноза и съвсем общи разчети с предупреждение за огромни дефицити в периода 2023-2025 г. Служебното правителство не внесе редовни бюджети за 2023 г., но парламентът не може да бъде ограничен да приема промени в закони, които имат фискален ефект. Народните представители с ентузиазъм направиха десетки предложения, влошаващи допълнително бюджетното салдо – според първоначални оценки в мащаб от около или повече от 5% от БВП.

Това създава редица рискове в и без това изключително предизвикателната глобална ситуация. От една страна, така се поставя под въпрос фискалното управление с ясна политическа отговорност за бюджетното салдо и публичния дълг. От друга страна, в среда на затягане на паричната политика в глобален мащаб и значително нарастване на лихвите, допускане на дефицит от над 6% от БВП и нужда от над 48 млрд. лева нов държавен дълг до 2025 г. са крачка към пропастта, застрашавайки граденото вече 25 години доверие в българските публични финанси.

В търсене на изход екипът на ИПИ предлага стъпки за връщане към благоразумна фискална рамка, подкрепяща инвестициите и растежа чрез предвидими и ниски данъци при повече ефективност в разходите. Без да има представен от изпълнителната власт разработен подробен бюджет няма как да дадем детайлни изчисления по пера и политики – затова предлагаме принципи, подход и посока.

Считаме, че предлаганите от нас „котви“ за добро фискално управление в момента са без особена алтернатива. Ето накратко основите, върху които всяко смислено планиране трябва да стъпи:

Прилагане на фискалните правила

1. Именно в такива моменти на политически турбуленции трябва да се осланяме на фискалните правила, разписани подробно в закона за публичните финанси. Към сегашната ситуация конкретно са относими преследването на средносрочна бюджетна цел от до 0,5% от БВП структурен дефицит, разходи по консолидираната програма до 40% от БВП, касов дефицит до 2% от БВП, нарастване на разходите с темпо до номиналния растеж на БВП.

Разумно бюджетно планиране

2. Отчитаме, че стопанската динамика през 2023 г. е изключително трудна за предвиждане с всички произтичащи неопределености за потенциалните приходи в бюджета. Нашият анализ обаче показва, че почти без изключение в миналото макропрогнозите и очакванията за бюджетните постъпления впоследствие се разминават с реалността, като за някои данъци разликите се измерват в стотици милиони. Решението обаче не е да се политизира макроикономическото прогнозиране чрез партийни сметки „на коляно“, а да се прави бюджетно планиране за годината с базови политики и значителни буфери, които да дават гъвкавост в един или друг сценарий за икономически растеж, инвестиции, заетост, инфлация и т.н.

Твърд таван на бюджетния дефицит

3. Независимо от несигурността и основанията да очакваме сериозно забавяне на стопанската активност в основните ни търговски партньори догодина, България е далеч от икономическа криза. Адаптирането на индустрията към новите условия на външните пазари, динамиката на износа на стоки и услуги, ниската безработица към момента дават основание да считаме, че дори при влошаване на конюнктурата през 2023 г. може да се очаква ръст на публичните приходи, а това дава пространство за реализиране на разходни приоритети при нисък дефицит – именно следвайки реперите на споменатите вече фискални правила.

Помощи само за нуждаещите се

4. В наличното бюджетно пространство правителството и едно бъдещо управляващо мнозинство трябва да търсят ефективност на разходите. При социалните трансфери водещ принцип е насочеността – ако програмите не са прицелени, те струват стотици милиони без да подкрепят най-нуждаещите се, за което вече [многократно сме писали](#). Заедно с това, при голяма непредвидимост в очакванията за бъдещата инфлация - тя може да се задържи висока, но при по-рязко свиване на икономиките заради действията на централните банки е възможно и бързо да спадне – не трябва да се залагат големи ръстове в разходите за издръжка и заплати в общественения сектор, както и пенсии и социални трансфери. Алтернативата са еднократни целенасочени мерки за най-силно засегнатите – например за домакинства в затруднение да покриват енергийните си разходи, а потенциални увеличения да се оставят за бъдеща актуализация след изясняване на глобалните макро тенденции към средата на 2023 г.

Премахване на данъчните преференции, които пробиват данъчната система

5. Трябва да се прекратят популистките действия, разрушаващи предвидимостта и устойчивостта на данъчната система. Още от пандемията, но с особена интензивност през последния месец се предлагат най-различни данъчни преференции и диференцирани ставки за „специални“ стоки, услуги или бизнеси, които имат спорен ефект върху икономическата среда или подобряване на живота на бедните и уязвимите, но за сметка на това подкопават събираемостта на данъчните постъпления от ключови за фискалната стабилност данъци.

Спиране на енергийните помощи за бизнеса на калпак

6. Фискалната устойчивост зависи и от разумно, справедливо и балансирано решение по някои политики, достигнали огромно макроикономическо измерение. Ситуацията на

енергийния пазар в Европа значително размести някои икономически и потенциално бюджетни параметри – така например, плащанията към всички предприятия, без значение дали са засегнати неблагоприятно от енергийната криза, достигат милиард лева на месец, а заради дерогацията за използване на руски нефт, рафинерията на Лукойл в Бургас генерира допълнителни печалби от над 200 млн. лева на месец. И двата казуса са възможност – вече писахме за това [ТУК](#) и [ТУК](#) - за допълнителни приходи в бюджета, с което значително да се подобри бюджетното салдо.

Ускоряване на реформите

7. В заключение, приходите зависят от икономическия растеж – всичко, което води до повече инвестиции, производство, заетост, повишаване на заплатите увеличава потенциалните постъпления в бюджета и така свива дефицита. Казано иначе – фундаментално правилните и полезни политики са винаги добри и може да се очакват добри резултати, независимо от политическата конюнктура. Затова за пореден път ще припомним, че реформите, утвърждаващи върховенство на правото, са крайъгълен камък за доверие и добра инвестиционна среда. Ясен политически ангажимент чрез реални действия, подготвящи България за присъединяване към еврозоната, е друга котва на предвидимостта. Едновременно с това, десетки отделни структурни реформи, в голямата си част описани с график и в НПВУ, могат да променят отделни фрагменти от бизнес средата и ефективната на работа на институциите, а оставянето на [2 % от приходния данък в общинските бюджети](#) могат да дадат шанс за по-добро качество на живот в регионите.